

Förutsättningar för Göteborgs Stads Plan för kulturprogrammet 2023 - 2026

Innehåll

Förutsättningar för Göteborgs Stads Plan för kulturprogrammet 2023 - 2026.....	1
Inledning	2
Bakgrund	2
Mål och syfte.....	2
Metod.....	2
Göteborgs Stads kulturprogram 2013	3
Urval av strategier.....	3
Nationella och regionala kulturpolitiska mål	3
Kulturlivets ekologi	5
Omvärldsförändringar.....	5
Globala trender	5
Den gröna omställningen.....	6
Internationell utblick på kulturområdet – ett exempel.....	7
Förändringar nationellt, regionalt och lokalt sedan 2013	7
Museilagen.....	7
Politik för en gestaltad livsmiljö.....	8
Barnkonventionen.....	8
Utredningar och rapporter	9
Lokala förändringar	13
Sammanfattande omvärldsanalys	15
Nuläge, mål, strategier och insatser	16
Definition av fem kulturvärden i stadsutvecklingen	18
Medverkande i processen.....	19

Inledning

Denna bilaga innehåller en beskrivning av förutsättningar för Göteborgs Stads Plan för kulturprogrammet 2023 - 2026. Sedan kulturprogrammet antogs 2013 har det skett förändringar i omvärlden på övergripande global, nationell och lokal nivå som påverkar planens utformning.

Bilagan beskriver även utmaningar i ett nuläge och målbilder för framtiden. Planen med dess insatser och aktiviteter ska ge stöd för den förflyttning som ska ske till ett önskat läge. Denna bilaga belyser förutsättningar och motiverar insatsernas utformning i själva planen.

Bakgrund

Kommunfullmäktige antog Göteborgs Stads kulturprogram 2013. Kommunstyrelsen gav kulturnämnden i uppdrag 2020-09-30 § 797 att ta fram ett förslag till en ny handlingsplan utifrån Göteborgs Stads kulturprogram, att gälla för 2023 - 2026. (2022)

Planen beskriver hur stadens nämnder och styrelser ska samverka för att bidra till att nå målen inom kulturprogrammets tre perspektiv konstpolitik, kulturpolitik och kulturplanering. Utgångspunkter för planen är ett urval av strategiska framtidsfrågor i kulturprogrammet. Tonvikt ligger på kulturplanering och kulturens roll i samhälls- och stadsutvecklingen, eftersom behov av insatser bedöms vara störst inom det området. Ytterligare förutsättningar för planens utformning beskrivs i denna bilaga, som komplement till själva planen.

Mål och syfte

Planen ska bidra till att öka kännedomen om Göteborg stads kulturprogram samt öka takten för implementering av kulturprogrammet.

Göteborgs Stads Plan för kulturprogrammet 2023 - 2026 förtydligar hur stadens förvaltningar och bolag ska samverka för att bidra till strategiska mål i kulturprogrammet. Planen ska leda till en stärkt ställning för kulturlivet, ökad samverkan och ett bättre nyttjande av kulturlivet som en resurs i arbetet för hållbar stadsutveckling, social sammanhållning och attraktiv storstad.

Metod

Planen är framtagen utifrån en process i flera delar. Inledningsvis gjordes en uppföljning och utvärdering av handlingsplanerna för 2016 – 2018 med stöd av bl.a. en enkät till berörda förvaltningar och bolag. Eftersom kulturprogrammet visat sig relativt okänt för stadens övriga förvaltningar och bolag har deras medverkan prioriterats i arbetet. Fem workshops med dem genomfördes våren 2021.

Den interna förankringen i kulturförvaltningen har skett genom involvering av en projektgrupp, en intern workshop samt delaktighet från flera avdelningar i färdigställandet av förslaget till plan. En styrgrupp från förvaltningen har fattat beslut i processen och en direktörsgrupp från staden har fungerat som referensgrupp. Medverkande i processen framgår under egen rubrik sist i dokumentet.

Planen är även framtagen med hänsyn tagen till stadens och omvärldens utveckling och de förutsättningar som råder för kulturlivet i stort.

Göteborgs Stads kulturprogram 2013

I inledningen till kulturprogrammet står: "Kulturen är viktig för göteborgarna och deras välbefinnande, men också för näringsliv, arbetsmarknad, turism och stadens profil och attraktionskraft. Kultursatsningar kan bland annat bidra till social sammanhållning genom möten, ökad förståelse och stärkt dialog mellan människor. Kultur är ett samhällsbyggnadselement och måste därför utgöra en naturlig och integrerad del av stadsutvecklingen."

I kulturprogrammet samspekar tre perspektiv: förutsättningar för konst och kultur genom *Konstpolitik*, människors rätt att ta del av konst och kultur genom *Kulturpolitik* och kulturens roll i stadsplaneringen genom *Kulturplanering*. Varje perspektiv har ett övergripande mål. Denna plan ska bidra till de tre målen i kulturprogrammet:

- *Konstpolitik*: Skapa goda och hållbara villkor för konsten och konstnärerna
- *Kulturpolitik*: Främja delaktighet, interkulturell dialog och människors lust och motivation att ta del av och utöva kultur
- *Kulturplanering*: Skapa en attraktiv livsmiljö i staden.

Urval av strategier

I uppdraget att ta fram en ny plan ingår att fokusera på ett urval av kulturprogrammets strategier som är kopplade till de tre perspektiven och dess mål.

Urvalet är gjort utifrån kulturförvaltningens bedömning av de övergripande utmaningar och behov som finns för respektive mål, som även kommunstyrelsen beslutat om i uppdraget:

- Konst- och kulturlivet lever under ekonomiskt pressade villkor.
- Ojämligheten ökar i staden. Tillgången till kultur behöver öka.
- Kulturperspektivet i stadsbyggnadsprocessen behöver förtydligas.

Fem strategier ur programmet fokuseras därför i planen. De hör dels ihop med utmaningarna ovan, dels med utgångspunkt i utvärderingen av den tidigare handlingsplanen som visar på behovet av att göra kulturprogrammet mer känt i staden och att öka samverkan om insatser:

- Utöka lokalt samarbete
- Stärka finansieringen
- Utveckla och förnya mötesplatser för kultur
- Öka samverkan med andra politikområden
- Göra kulturplanering till en del av planprocessen så att kulturen är integrerad i stadsutvecklingen.

Syftet med planen är att bidra till att kulturprogrammet implementeras genom att förbättra förutsättningar för konsten och konst- och kulturskapare att verka, att få fler människor vara delaktiga och engagerade i kulturlivet samt att stärka kulturens roll i stadsutvecklingsprocesserna.

Nationella och regionala kulturpolitiska mål

Kulturpolitiken utgörs av en flernivåpolitik, med antagna nationella kulturpolitiska mål och mål beslutade i Västra Götalandsregionens kulturstrategi 2020 - 2023. Målen i Göteborgs Stads kulturprogram har kopplingar till båda ovanliggande nivåer.

Nationella kulturpolitiska mål

De nationella kulturpolitiska målen ska främst styra den statliga kulturpolitiken men ska även kunna vägleda kulturpolitiken i kommuner och landsting:

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur

De inledande meningarna har paralleller till kulturprogrammets perspektiv:

Konstpolitik: *Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund.* (Självständighetsmålet)

Kulturpolitik: *Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet.* (Delaktighetsmålet)

Kulturplanering: *Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.* (Samhällsmålet)

Regionala kulturpolitiska mål

Stadens kulturprogram förhåller sig även till den regionala strategin *Kulturstrategi Västra Götaland – och regional kulturplan 2020 - 2023*. Den utgör en grund för de processer som pågår inom ramen för den nationella kultursamverkansmodellen där bland annat den regionala kulturplanen ger en möjlighet för staden att föra fram angelägna kulturutvecklingsfrågor.

Den regionala strategin anger fem strategiska områden:

- vidga deltagandet
- gynna nyskapande
- utveckla kapaciteter
- nyttja tekniken
- öka internationaliseringen

I förordet till *Kulturstrategi Västra Götaland* står att *”Kulturens värden bygger attraktiva samhällen, gemenskap, företag, innovationer och god hälsa – men det är inte därför den finns. Den finns för att vidga vårt inre och påminna oss människor om att vi är en del i en större rörelse av rum och tid där vi hela tiden utvecklas. Ett mynt har två sidor och /.../detta kan beskrivas som att den ena sidan betonar kultur och den andra demokrati.”*

Den regionala kulturpolitiken har starkast kopplingar till de konstpolitiska och kulturpolitiska målen i kulturprogrammet. Kulturplaneringen och stadsutvecklingsfrågor har framför allt den kommunala nivån rådighet över. De tre perspektiven beskrivna i Göteborgs Stads kulturprogram samspelar med varandra och utgör förutsättningar för varandra. De samspelar även med både de regionala och de nationella kulturpolitiska målen och förstärker varandra.

Kulturlivets ekologi

Kulturförvaltningen har tagit fram en rapport om Kulturens värde och sociala effekter¹ inför arbetet med en ny handlingsplan och en ev. framtida revidering av kulturprogrammet. I rapporten presenteras ett ekologiskt perspektiv på kultur som kan lösa den vanliga motsättningen mellan kulturens egenvärde och dess instrumentella värden. Rapporten är en utforskande kunskapsöversikt som fördjupar olika begrepp och argument kring just kulturens värde och sociala effekter. Det handlar i grunden om varför det är verksamt att lägga offentliga medel på 'kultur', och mer specifikt om varför och på vilka sätt kulturförvaltningens verksamhet är viktig och värdefull. Rapporten samlar forsknings- och evidensbaserade argument och belägg för att genomlysas verksamhetens grundläggande värden och effekter. I rapporten förs ett resonemang om kulturens olika slags värde och att de kan samspela och påverka varandra. Den belyser svårigheten att belägga olika slags värde med mätmetoder och inspirerar till att bejaka kulturlivets komplexa ekosystem.

Målet är att utveckla redskap som kan skapa större kännedom om kulturens värden och sociala effekter, och utveckla argument och belägg för på vilket sätt kulturförvaltningen bidrar, och kan bidra än mer, till stadens prioriterade mål.

Omvärldsförändringar

Globala trender

Minst tre globala megatrender var aktuella redan när kulturprogrammet antogs 2013 men har accentuerats. De har i hög grad påverkan på samhälls- och kulturliv: Urbanisering - större städer växer och förtätas. Demografiska förändringar - mångfalden ökar i befolkningen och andelen äldre invånare i städer växer. Digitalisering – utvecklingen sker i snabb takt och har i hög grad påverkan inom alla områden.

Urbanisering

Urbaniseringen är högst påtaglig i Göteborgsregionen. Göteborgs Stads befolkningsprognos för år 2019–2040 pekar på att staden kommer att ha 157 000 fler invånare om 20 år. Göteborgs näringslivsstrategiska program siktar på 120 000 nya jobb under programtiden 2018 - 2035.

Det innebär att den kommunala servicen inom kulturområdet behöver växa i samma takt som staden växer, dels för att kunna erbjuda medborgare en jämlik tillgång till konst- och kulturupplevelser, dels för att värna kulturvärden av flera slag när staden byggs ut och byggs om.

Kulturnämnden har i uppdrag enligt sitt reglemente att arbeta strategiskt för att stärka kulturens roll i stadsutvecklingen, men verktyg och metoder saknas idag för att beakta och tillvarata kulturvärden i stadsplaneringen som säkerställer att det finns en infrastruktur för kulturella ändamål. Kulturfrågor riskerar att inte involveras i tillräcklig grad i de olika planeringsskedena i stadsutvecklingsprocesserna. Stadens organisation och/eller processer behöver justeras för att kunna inkludera kulturplanering och därmed stärka kulturens roll i stadsutvecklingen. Målkonflikter kan innebära att mer långsiktiga intressen och investeringar som att värna kulturarv, konst, mötesplatser och produktionsmiljöer för kulturella och kreativa näringar, prioriteras bort. Kulturella verksamheter risker också att trängas undan och försvinna från områden p.g.a. högre hyror.

¹ Kulturens värde och sociala effekter, Klas Grinell, Göteborgs kulturförvaltning 2020

Demografiska förändringar

Till demografiska förändringar hör flera utvecklingsspår, t.ex. ökad mångfald i befolkningen, växande ojämlikhet och skillnader inom staden avseende människors förväntade livslängd och hälsa samt en växande äldre befolkning. Den demografiska utvecklingen innebär också att färre ska försörja fler.

Staden är segregerad med ojämlika förutsättningar för människor att vara aktiva i samhälls- och kulturliv. Det finns många hinder för att delta och alla känner sig inte inkluderade eller förväntade i kulturverksamheter. Otrygghet och utanförskap är ett stort problem som staden behöver kraftsamla och arbeta förebyggande med.

Göteborg har en ny organisation sedan 2021 då stadsdelarna upphörde, som inledningsvis innebär att kontaktytor mellan verksamheter är otydliga. Kunskapsområden är inte naturligt sammankopplade med varandra. De resurser som finns kan användas bättre om kopplingar mellan dem blir tydligare och starkare. Verksamheter behöver utveckla nya arbetssätt för att vara tillgängliga och inkluderande för en mer differentierad befolkning än tidigare.

Digitalisering

Digitaliseringen går snabbt och Göteborg ligger långt framme när det gäller digital utveckling och innovationskraft. Verktyg utvecklas för stadsplanering och hantering av data och statistik blir mer effektiv och möjlig att visualisera, vilket underlättar planeringen.

När fysiska möten inte varit möjliga p.g.a. pandemin, har digitaliseringen påskyndats inom flera områden och bidragit till att tillgängliggöra delar av kulturlivet med nya kanaler och uttrycksformer. Digitaliseringen både ökar och minskar tillgängligheten till kulturlivet. Fler kanaler att ta del av konst och kultur ökar tillgängligheten för dem som hanterar de digitala verktygen. För icke-digitala befolkningsgrupper ökar gapet och ett utanförskap förstärks.

Högre krav ställs på filmatisering och streaming av föreställningar, konserter och annan digital kulturverksamhet. Digital kultur är även ett konstnärligt uttryck i egen rätt och har möjlighet att bidra med nya värden och kvaliteter. Digital verksamhet följs inte upp eller synliggörs på samma sätt som fysisk. Det är också svårare att få ersättning för digitalt material eftersom upphovsrättsliga frågor inte är reglerade fullt ut och material på nätet förväntas kunna användas utan kostnad.

Digitala verktyg för stads- och samhällsplanering finns framför allt inom andra förvaltningar än kulturförvaltningen. Det saknas idag metoder och rutiner för att inkludera data rörande kulturområdet i såväl stads- som samhällsplanering. Med begränsade resurser behövs faktaunderlag och kunskap för att kunna göra rätt prioriteringar i relation till uppsatta mål, som t.ex. att tillgängligheten till kultur ska öka.

Den gröna omställningen

Varken kulturprogrammet eller planen för 2023 – 2026 berör konkret den klimatkris och klimatomställning som världen står inför. Som samhället i övrigt måste kulturlivet anpassa sig till hållbara ekologiska förutsättningar och bli bättre på att utvärdera sin miljöpåverkan och göra hållbara val. Kulturprogrammet och planen har kopplingar till Agenda 2030, främst genom målen 3, 10 och 11². Göteborgs Stad har undertecknat avtal om att bli klimatneutralt till 2030³ och alla behöver anstränga sig för att nå målet.

² FN:s globala hållbarhetsmål definieras i Agenda 2030. Mål 3: God hälsa och välbefinnande, Mål 10: Minskad ojämlikhet, Mål 11: Hållbara städer och samhällen.

³ Göteborg är en av nio svenska städer som ingår i den nationella satsningen att leda omställningen till klimatneutrala städer till år 2030. Arbetet sker inom det strategiska innovationsprogrammet Viable Cities som leds av miljöförvaltningen.

Kulturlivet kan bidra i klimatomställningen genom att erbjuda forum och former för gestaltningar, samtal och debatt. Många kulturupplevelser innebär s.k. ”köpta tjänster” vilka innebär ett mindre klimatavtryck än producerade materiella tjänster. Tillgång till kulturarv och historia bidrar till långsiktiga perspektiv och ökad kunskap, likaså bibliotek och tillgång till en mångfald av media.

Internationell utblick på kulturområdet – ett exempel

Göteborg Stad är medlem i det europeiska nätverket för större städer, *Eurocities*⁴, där kulturförvaltningen medverkar i *Culture Forum*. Det är ett forum för erfarenhetsutbyte, lärande och påverkan. Många städer hanterar gemensamma strategiska utmaningar och alla förenas av att förhålla sig till EU-politiken, som i stor utsträckning genomförs på operativ kommunal nivå.

I kulturforumet finns stort fokus på kulturella och kreativa näringar, på kulturell service och inkluderande städer, Kulturarv och kulturmiljö, offentlig konst, stadsomvandling etc. Horisontella perspektiv är centrala som kulturella värden i relation till sammanhållningspolitik, folkhälsa och välbefinnande, hållbarhet, ekonomi etc. Erfarenheter från nätverket visar betydelsen av tvärspektoriella samarbeten för att bredda kulturen som välfärdssektor. Metoder för uppföljning och mätning diskuteras och det finns kopplingar till forskning⁵ inom nätverket

Genom Eurocities Culture Forum är Göteborg en part i Erasmus Plus projektet *Creative Ageing – cultural engagement instead of social isolation*⁶. Syftet är att öka delaktigheten för äldre i kulturlivet. Strategier, metoder och erfarenheter delas mellan städerna och en större europeisk kartläggning görs. Projektet bidrar till att synliggöra äldres rättigheter till kultur för, av och med äldre. Erfarenheter, metoder och strategier delas mellan parterna.

Kultur, hälsa och välbefinnande har varit tema för 2021 års kulturforummöte som arrangerades av Tammerfors, Finland, med många goda exempel i Europa. Forumet bedömer att det finns ett växande intresse för kultur som en viktig del i förebyggande arbete för hälsa och välbefinnande. Att bygga nätverk mellan sektorer är en nyckelfaktor och det behövs tid för att utveckla förtroenden och samarbeten. Samverkan mellan kultur och andra sektorer behöver avspeglas både på strategisk och operativ nivå. Bedömningen är att det behövs mer forskning och kunskap för att utveckla modeller för uppföljning och analys på området.

Kulturforummötet 2022 kommer att fokusera på kultur och klimatomställning och hållbarhet.

Förändringar nationellt, regionalt och lokalt sedan 2013

Museilagen

En ny museilag trädde i kraft 2017⁷ som reglerar offentligstyrda museer på statlig, regional och kommunal nivå. I den fastställs att museerna ska bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. Den hävdar museernas professionella oberoende och fria ställning, i relation till politiska avgöranden vad gäller innehåll. Den ger tydligare och mer långsiktiga ramar för verksamheten som ska bidra till mod och kraft för museerna att

⁴ Eurocities är ett nätverk för större städer i Europa. Kulturforumet är ett av sex forum. Medlemsavgiften till nätverket bekostas centralt av staden och stadsledningskontoret samordnar arbetet på en övergripande nivå.

⁵ T.ex. Centre of cultural value, Leeds, www.culturalvalue.org.uk

⁶ *Creative Ageing* pågår 2019 - 2022 och leds av München. Berlin, Brighton/Hove, Leeuwarden, Oostende och Göteborg är partnerstäder. P.g.a. pandemin har allt utbyte hittills skett digitalt. Kulturförvaltningen och förvaltningen för äldre, vård och omsorg ingår men flera parter i staden är involverade.

⁷ Museilag 2017:563, trädde i kraft 1 augusti 2017.

utvecklas till självständiga arenor för samtal genom att: öka lyhördheten, utmana, ha ett kritiskt förhållningssätt, vidga och fördjupa.

Den nya kulturarvspolitiken från 2017⁸ innebär förutom museilag för de offentliga museerna även en ny definition av kulturarv och en ny inriktning i relation till kultursamverkansmodellen samt nya myndighetsuppdrag för Riksantikvarieämbetet.

Lagen stärker museernas ställning generellt och så även i Göteborg. Under en tioårsperiod genomförs och planeras stora och genomgripande satsningar på stadens museer, som renovering av Röhsska Museet, ombyggnation av Sjöfartsmuseet Akvariet med invigning 2022, planering av en större om- och utbyggnad av Göteborgs Konstmuseum samt investering i helt nya museimagasin. Därtill planeras en flytt av Göteborgs Konsthall. Det är en kulturpolitisk och framförallt museipolitisk satsning av sällan skådat slag på kommunal nivå. En delvis hundra år gammal museiinfrastruktur uppdateras för framtidens behov och möjliggör därmed den långsiktiga uppfyllelsen av de kultur- och konstpolitiska målen.

Politik för en gestaltad livsmiljö

Proposition för en gestaltad livsmiljö⁹ utgör ett nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken. Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. Propositionen tar ett helhetsgrepp om arbetet med den gestaltade livsmiljön och utgör samtidigt en samlad nationell arkitekturpolicy.

Politiken skapar en helhetssyn för utformningen av livsmiljöer med människan i centrum och den är ett mycket bra exempel på hur kulturen skapar värden och bidrar till hållbarhet i andra samhällsprocesser. Arkitektur, form, design, konst och kulturmiljö ska finnas med i plan- och byggprocesser och bidra till ökad kvalitet såväl konstnärligt och estetiskt som socialt.

För att staden ska kunna arbeta mer framgångsrikt med frågor kopplade till Gestaltad Livsmiljö, behöver kulturförvaltningens kompetens integreras mer i stadens gemensamma stadsutvecklingsprocesser. Gemensamma verktyg och metoder behöver utvecklas för att integrera kulturdata på karta i de staden-gemensamma beslutsunderlagen.

Barnkonventionen

År 2020 antogs barnkonventionen som lag¹⁰. I kulturprogrammet identifieras sju rättigheter gällande barn och ungas rätt att ta del av kultur för, av och med barn och unga. Göteborgs Stads Plan för barn- och ungdokument 2020 – 2023, som är framtagen utifrån kulturprogrammet och program för en jämlik stad och gäller för flertalet nämnder och styrelser i staden, vilar på rättigheter i barnkonventionen.

Barnkonventionen kommer att tillämpas genom en föreslagen Barnrättsplan för Göteborgs stad, som i skrivande stund behandlas som nämndremiss. Den kommer att innebära att alla nämnder och styrelser gör ett barnbokslut i samband med årsrapporten.

⁸ Sveriges Museer, Sveriges museer summerar den nya kulturarvspolitiken, www.sveriges.museer.se

⁹ Proposition från kulturdepartementet 2017/18:110, Politik för en gestaltad livsmiljö.

¹⁰ Lagen om Förenta nationens konvention om barnets rättigheter 2018: 1197, trädde i kraft 1 januari 2020.

Utredningar och rapporter

Pandemirelaterade utredningar

Ett år med pandemin

Myndigheten för kulturanalys har lämnat två rapporter direkt relaterade till pandemin, men ytterligare rapporter hos myndigheten berör den. *En översyn av pandemins effekter*¹¹ utgör delrapport och *Ett år med pandemin*¹² utgör slutrapport. Kartläggningar visar att tre konsekvenser av pandemin för kulturlivet på övergripande nivå är 1) minskat och förändrat kulturutbud och deltagande, 2) intäkts- och inkomstbortfall för kulturverksamheter och kulturskapare samt 3) försämrade kulturarbetsmarknad. Pandemin har lett till både kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser och även synliggjort strukturella utmaningar inom kulturområdet som existerade redan före pandemin, men som har förstärkts och förtydligats under den akuta krisen.

Bedömningen är att pandemin har fått mycket negativa konsekvenser för stora delar av kulturområdet. Åtgärder som satts in har varit 1) ekonomiskt inriktade insatser, 2) kunskapsinriktade insatser samt 3) utbudsfrämjande insatser. Inledningsvis har det funnits brister i hur regeringens krisåtgärder utformats i relation till förutsättningarna på kulturområdet. De offentliga insatserna har gradvis ökat i träffsäkerhet och det har funnits en ambition att anpassa åtgärder till kulturområdets specifika problem.

Ytterligare en bedömning från myndigheten är att det behövs mer kunskap och fortsatt politikutveckling. Två kunskapsbehov som är särskilt centrala är kunskap om digitaliseringens långsiktiga konsekvenser samt kunskap om kulturområdets samlade finansiering. Det finns behov av bättre samordning mellan olika politikområden när det gäller att utveckla kulturpolitiken, dels för att nå de kulturpolitiska målen, dels för att tidigt kunna säkerställa en hög träffsäkerhet för åtgärder under kris.

Från kris till kraft – Återstart för kulturen

Kulturdepartementet har lämnat sitt betänkande *Från kris till kraft – Återstart för kulturen*¹³ till regeringen med uppdraget att dels sammanfatta de konsekvenser covid-19-pandemin inneburit och alltså innebär för kultursektorn, dels analysera vilka lärdomar som kan dras av dessa. Syftet är att bidra till att skapa goda förutsättningar för kultursektorns återstart och utveckling samt möjliggöra ett starkt, hållbart och oberoende kulturliv i alla delar av Sverige. Betänkandet har fyra teman i korthet: 1) Sammanfatta konsekvenserna av pandemin för kulturen, 2) Identifiera vilka insatser som behövs för återstart, återhämtning och utveckling, 3) Synliggöra nya sätt att tillgängliggöra kultur samt 4) Identifiera strukturella problem inom kultursektorn. Utredningen tar sin utgångspunkt i de tre nationella kulturpolitiska målen avseende självständighet, delaktighet och samhällskoppling. Den konstaterar att kultursektorn har drabbats hårt av pandemin och att det finns risk för långsiktiga konsekvenser.

Strukturella problem har synliggjorts som hindrar att kulturens självständighetsmål uppnås, som att de ekonomiska villkoren var svåra redan före pandemin och att det finns behov av att åstadkomma bredare finansiering. Digitaliseringen får stora konsekvenser och det saknas idag intäktsmodeller för digitalt material som kan ge ersättningar till upphovspersoner.

¹¹ Myndigheten för kulturanalys, *En översyn av pandemins effekter*, 2021:1 delrapport publicerad 21-04-15.

¹² Myndigheten för kulturanalys, *Ett år med pandemin*, 2021:2, *Konsekvenser och offentliga insatser inom kulturområdet*, slutrapport publicerad 21-10-06.

¹³ *Från kris till kraft, Återstart för kulturen*, SOU 2021:77, betänkande av utredningen

Det finns även strukturella problem som hindrar att delaktighetsmålet uppfylls. Det bidrar till att öka skillnaderna mellan de som har möjligheter att vara verksamma i och ta del av kulturlivet och de som upplever hinder. Tillgången till kultur utanför de större städerna riskerar att minska. Digitaliseringen innebär i sig ökad tillgång men kan aldrig ersätta ett fysiskt utbud. Det finns tecken på att det digitala utbudet når samma grupper som det fysiska och att det behövs mer digital kompetens och riktade satsningar för att fler grupper ska kunna ta del av det digitala utbudet.

Även samhällsmålet hindras av strukturella problem. För att kulturen ska kunna prägla samhällets utveckling bör kulturen på ett tydligare sätt än idag definieras som ett välfärdsområde och inkluderas i arbetet med framtidens välfärd på statlig, regional och kommunal nivå. Det behövs ökad kunskap om kulturens värden och villkor samt en ökad samverkan mellan politikområden så att kulturen kan vara en central del i utvecklingen för ett hållbart samhälle efter pandemin. Vidare behöver näringspolitiken anpassas för att inkludera företag inom kulturella och kreativa näringar (KNN). Satsningar på innovation och tillväxt bör utformas så att de inkluderar KNN.

Sammantaget föreslår utredningen en rad insatser för att möta akuta utmaningar för kultursektorns överlevnad och utveckling som pandemin har orsakat. Dessutom finns fleråriga förslag med kraftfulla satsningar som bidrar till ett starkt, hållbart och dynamiskt kulturliv på längre sikt. Ett av förslagen handlar om att det finns behov av att utreda och förstärka kultursamverkansmodellen som reglerar statlig bidragsgivning till regioner och kommuner. Här behöver storstädernas perspektiv inkluderas för att modellen ska fungera mer ändamålsenligt.

Övriga utredningar på nationell nivå

Så fri är konsten

Myndigheten för kulturanalys har skrivit utredningen *Så fri är konsten*¹⁴ på uppdrag av regeringen. Det är en översyn av den kulturpolitiska styrningens effekter på den konstnärliga friheten. Den berör samtliga politiska nivåer. På den statliga nivån fokuserar utredningen på bidragsgivningen medan den på regional och kommunal nivå mer fokuserar på hur kulturpolitiken organiserats i relation till olika typer av beslutsfattande. Utredningen knyter an till det statliga självständighetsmålet att "kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund" för att analysera hur den genomförda kulturpolitiken möter ambitionen att så långt som möjligt värna den konstnärliga friheten.

Utredningen belyser relationerna mellan politiker, tjänstemän och sakkunniga inom kultursektorn. Två centrala begrepp i utredningen är konstnärlig frihet och principen om armlängds avstånd¹⁵. Utgångspunkten är att den politiska styrningen gäller fördelningen av resurser men att den inte ska blanda sig i *vad* som skildras i konst- och kulturlivet eller *hur* något skildras.

Utredningen visar att det finns en politisk styrning som bör undvikas inom ramen för statlig bidragsgivning. Det påtalar också att det finns organisatoriska risker och att det behövs bättre organisatoriskt skydd, i synnerhet på den regionala och kommunala beslutsnivån.

För att den politiska styrningen inte ska hämma den konstnärliga friheten behövs en medveten åtskillnad mellan uppföljning av kulturpolitiska mål och eventuella krav och förväntningar på att kulturen ska leverera gällande andra mål och vara s.a.s. "nyttig". Det behöver inte råda en

¹⁴ Myndigheten för kulturanalys, *Så fri är konsten*, den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten, 2021-06-10.

¹⁵ Principen om armlängds avstånd hänvisas till inom kultur-, medie- och forskningspolitik, där armlängd används som en metafor för ett lämpligt avstånd mellan makthavare i olika roller i relation till en verksamhet för att den senare ska kunna vara fri att förhålla sig kritisk till makthavaren.

motsättning mellan att kulturen har ett värde i sig och att den också kan ha effekter som bidrar till nytta, men det är inte syftet med kulturpolitiken att avkräva konsten och kulturen att vara nyttig.

Utredningen har en direkt koppling till stadens kulturprogram och dess konstpolitiska mål samt beröringspunkter med förvaltningens rapport *Kulturens värde och sociala effekter* som nämnts ovan. Den har också direkt koppling till hur nyckeltal och indikatorer bör utformas på kulturområdet där rådet är att avstå från att efterfråga kulturpolitiska specifika effekter.

Konstnär – oavsett villkor?

Konstnär - oavsett villkor?¹⁶ är en konstnärspolitisk utredning från kulturdepartementet som redovisar förslag som ska stimulera arbetsmarknaden så att fler konstnärer kan leva på sitt konstnärliga yrke. Förslagen ska även stärka konstnärernas position i dagens digitaliserade samhälle samt ge bättre förutsättningar för att ungdomar i hela landet, oavsett socioekonomisk bakgrund, ska våga välja konstnärsyrket.

Utredningen synliggör villkor och förutsättningar för konstnärer och kulturskapare att verka. I Göteborg har utredningen bidragit som underlag för kulturnämndens riktlinje för arvodering av konstnärligt verksamma i kulturnämndens verksamheter¹⁷.

Digitaliseringens konsekvenser för konstnärers villkor¹⁸

Den snabba teknikutvecklingen har skapat nya villkor för konstnärerna som omfattar såväl den skapande processen som nya distributions- och ersättningsmodeller på marknaden. Den påverkar publikens möjlighet att uppleva konst och kultur likväl som uppfattningar om vad som är konst och vad som är kvalitet. Digitaliseringen påverkar möjligheten att uppnå samtliga kulturpolitiska mål, både positivt och negativt. Konstnärsnämndens uppdrag är att lyfta konstnärsperspektivet på digitaliseringen.

Två övergripande frågeställningar rör dels vilka hinder som finns för att konstnärer ska få skäligen ersättning för användningen av sina verk i den digitala miljön, dels hur ansvars- och rollfördelningen ser ut vad gäller information om och stöd till konstnärer och andra aktörer när det gäller upphovsrätt. Konstnärsnämnden menar att konstnärsperspektivet behöver inkluderas i diskussionen om den digitala utvecklingen. Digitaliseringen kan bidra till en positiv utveckling av konstnärers villkor och marknaden de verkar på. Upphovsrätten är grundläggande för konstnärers yrkesvillkor och kunskapen om upphovsrätten behöver stärkas i hela näringskedjan.

Förslag till nationell biblioteksstrategi – Demokratins skattkammare

Sedan kulturprogrammet antogs 2013 har en mängd utredningar och rapporter belyst bibliotekens uppdrag och roll i relation till en förändrad omvärld.

På uppdrag av regeringen har Kungliga biblioteket tagit fram ett förslag till en nationell biblioteksstrategi,¹⁹ som ännu inte är beslutad. Förslaget syftar till att stärka och utveckla hela det svenska biblioteksväsendet. Kunskap och litteratur är viktigt för demokratin och den enskilda människans möjligheter till att fritt verka i samhället. Strategins utgångspunkt är bibliotekslagen med portalparagrafen bibliotek för alla. Det är en vision om att biblioteken ska finnas till för alla utifrån vars och ens behov och förutsättningar. Målet är ett demokratiskt samhälle stärkt av

¹⁶ Konstnär – oavsett villkor? Kulturdepartementet SOU 2018:23

¹⁷ Göteborgs stads kulturnämnds riktlinje för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i nämndens verksamheter, antagen KN 2020-02-06 §15.

¹⁸ Konstnärsnämnden: Digitaliseringens konsekvenser för konstnärers villkor, Återrapport av regeringsuppdrag 2021-05-31.

¹⁹ Demokratins skattkammare, Förslag till en nationell biblioteksstrategi, Kungliga biblioteket 2019

litteratur, kunskap och bildning. Bibliotekens verksamhet och innehåll är folkets skatter. Utifrån lagens vision och strategins mål definieras sex arbetsområden eller medel för att nå fram. Det handlar om biblioteken som samhällets öppna rum, läsning, lärande, forskning, nya digitala bibliotekstjänster och en gemensam infrastruktur. Strategin kompletteras med förslag om inledningsvis sex konkreta reformer för att stärka det svenska biblioteksväsendet. Ett reformpaket för skolbibliotek, de nationella minoriteterna och urfolket samerna, mångspråkig biblioteksverksamhet, kompetensutveckling, digitalisering av kultur- och kunskapsarv på gemensamma plattformar och den nationella biblioteksmyndighetens uppgifter.

Kommuner och regioner ska enligt bibliotekslagen²⁰ anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet. Västra Götalandsregionens regionala biblioteksplan²¹ identifierar prioriterade utvecklingsområden och strategiska inriktningar. Planen är styrande för den regionala biblioteksverksamheten och vägledande för kommunala biblioteksplaner. Den regionala biblioteksplanen är en del av Kulturstrategi Västra Götaland och regional kulturplan 2020–2023.

Göteborgs Stads biblioteksplan för 2013 - 2021²² kommer att förlängas ett år. När den revideras kommer bl.a. hänsyn tas till kommande beslut med utgångspunkt i en statlig utredning om skolbiblioteken. Utredningen *Framtidens bibliotek i Göteborg*²³ togs fram 2020 för att ha beslutsunderlag om hur biblioteksstrukturen i Göteborg ska utvecklas långsiktigt utifrån att befolkningen ökar och staden växer.

Inte minst under pandemin har det blivit tydligt hur viktiga biblioteken är för att demokratiska samhällsfunktioner ska kunna upprätthållas. Biblioteken erbjuder källor till information och kunskap, öppna och tillåtande mötesplatser och kompensatoriskt stöd när andra samhällsfunktioner avvecklas eller stänger tillfälligt. Sedan stadens biblioteksplan och kulturprogram antogs har biblioteksverksamheter generellt påverkats i hög grad av omvärldsförändringar. Läsfrämjande insatser prioriteras då läskunnigheten minskar. Ett mer komplext medielandskap innebär behov av strategier för att stärka medie- och informationskunnigheten. Hat och hot mot yttrandefrihet är vanligt förekommande. Diskussioner om bibliotekens uppdrag och roll pågår för att anpassningar ska kunna göras så att verksamheten blir relevant även i framtiden.

Sveriges Kommuner och Regioner

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) publicerar sin fjärde omvärldsrapport *Vägval för framtiden 4*²⁴, som ett diskussionsunderlag och stöd i arbetet med att utveckla lokala planer och strategier. Övergripande förändringskrafterna som nämns är globalisering, demografiska förändringar, klimatförändringar och teknisk utveckling som digitalisering, men även utveckling av artificiell intelligens (AI). Människors värderingar förändras också över tid.

Rapporten belyser tio trender: 1) Ökat behov av livslångt lärande, 2) Användare driver teknisk utveckling, 3) Nya livsmönster påverkar platsbundenhet, 4) Hållbarhetsarbete ger konkurrensfördelar, 5) Välfärdsbrottslighet slukar allt mer resurser, 6) Ökad polarisering och utsatthet, 7) Det lokala och regionala handlingsutrymmet utmanas, 8) Tillitens betydelse

²⁰ Bibliotekslagen 2013:801, 17 §

²¹ Regional biblioteksplan för Västra Götaland 2020 - 2023, vregion.se

²² Göteborgs Stads biblioteksplan 2013 - 2021, Kommunfullmäktige 2013-06-13

²³ Biblioteksutredning gällande folkbiblioteken i Göteborg våren 2020, Kulturnämnden 20-06-22 §140.

²⁴ SKR: Vägval för framtiden 4, Trender som påverkar det kommunala och regionala uppdraget fram emot 2030, 21-10-20.

uppmärksammas allt mer, 9) Komplexa samhällsutmaningar kräver nya arbetssätt samt 10) Ökad medvetenhet om samhällets sårbarhet.

Samtliga trender går att relatera till utvecklingen inom kulturområdet och vilka uppgifter och roller offentligt finansierade kulturinstitutioner och verksamheter förväntas utföra och spela för att möta framtida behov i samhället. En generell förflyttning från industri- via kunskaps- till nätverkssamhälle påverkar både innehåll, arbetssätt, hot och möjligheter för kulturlivet.

Har kulturpolitiken lyckats?

Författarna till boken *Har kulturpolitiken lyckats*²⁵ har medverkat som tjänstepersoner i arbetet med att formulera den nu över fyrtio år gamla nationella kulturpolitiken från 1974. De nationella kulturpolitiska målen har reviderats vid ett par tillfällen, men har på en övergripande nivå varit sig lika. Målen kan karaktäriseras av att vara visionära mål, eller strävansmål, och som sådana svåra att följa upp. Titeln anspelar på den omöjliga uppgiften att besvara frågan om huruvida kulturpolitiken har lyckats eller ej. Boken kan konstatera att en infrastruktur för spridning av kultur har byggts upp för kultur i hela landet. Infrastrukturen kan sammanfattas med att kulturpolitiken delvis har demokratiserats. Men hur ska en kulturpolitik utformas i en demokrati? Författarna vill se en reviderad nationell kulturpolitik som i högre grad tar sin utgångspunkt i den mänskliga rättigheten till kultur, på individnivå. Inför en framtida revidering av Göteborgs Stads kulturprogram bör de tankarna kunna inspirera till hur stadens kulturprogram kan närma sig det individuella invånarperspektivet, utan att förlora styrkorna med att kunna se kulturens ekologi ur flera perspektiv.

Lokala förändringar

Stadsdelsorganisationens upphörande

Stadens tio stadsdelar upphörde som organisation fr.o.m. 1 januari 2021 och ansvaret för befolkningsnära verksamheter övergick till fackförvaltningar med en geografisk indelning i fyra stadsområden. På kulturområdet innebär det att verksamheter som bibliotek och kulturhus flyttades till kulturförvaltningen, kulturskola till grundskoleförvaltningen och lokal fritidsverksamhet och stadsutvecklingsansvar till fyra nya socialförvaltningar. Två nya förvaltningar för Funktionsstöd samt för Äldre, vård och omsorg skapades, som också har viss anknytning till kulturområdet.

Inledningsvis innebär förändringen att alla förvaltningar behöver definiera sina respektive ansvar och gränssnitt i relation till varandra, samt säkerställa att inga vitala verksamheter faller mellan stolarna. Förändringen var ny medan arbetet med denna plan pågått och en utmaning för alla parter är att hitta nya kontaktvägar till varandra, upprätthålla gamla nätverk eller skapa nya. Nya arbetssätt behöver utvecklas för att ta vara på möjligheten med den nya organisationen att åstadkomma en mer tillgänglig och jämlik kommunal service. Utmaningen är således även en möjlighet att arbeta på nya sätt.

Ny organisation för stadsutveckling

Kommunstyrelsen fattade beslut 21-11-10 att en ny organisation för stadsutveckling kommer att träda i kraft från 2023. Stadsledningskontoret fick i februari 2021 i uppdrag från kommunstyrelsen att uppdatera den tidigare utredningen av facknämndsorganisationen med en inriktning om fyra nya nämnder: nämnd med ansvar för fysisk planering, nämnd med ansvar för exploatering, nämnd med ansvar för genomförande och förvaltning kopplat till mark samt nämnd med ansvar för genomförande och förvaltning kopplat till byggnader.

²⁵ Har kulturpolitiken lyckats? Carl-Johan Kleberg och Torbjörn Forsell, Kulturkontoret Stockholm, 2019

Syftet med uppdraget är att staden ska skapa en organisation som ger en mer sammanhållen stadsutvecklingsprocess – i såväl planering och genomförande som förvaltning av staden. Förändringen ska bidra till ökad effektivitet och transparens i arbetet med stadsutveckling för boende, besökare och näringsliv.

Förändringen innebär en möjlighet för kulturfrågor att få en starkare roll i stads- och samhällsplaneringen, genom att tillsammans utveckla metoder och verktyg som ger data som kan inlemmas i den nya organisationens processer.

Enskilda lokala beslut som påverkar kulturlivet

Socialnämnden Centrum fattade ett beslut 21-10-19 om kriterier för stöd till studieförbund. En diskussion pågår bland aktörer och i media om vad beslutet innebär för studieförbundens möjligheter att ge stöd till kulturverksamheter. Kulturförvaltningens bedömning är att studieförbunden är mycket viktiga finansörer av cirkelverksamheter inom kulturlivet. Såvida stöd inte beviljas till kulturverksamheter från studieförbund har det direkt negativ påverkan på människors möjligheter att utöva och engagera sig i kultur. Beslutet är lokalt och gäller för Göteborgs Stad. Kulturförvaltningen bevakar frågan.

En växande kulturförvaltning

Sedan stadens nya organisation trädde i kraft från 2021 har kulturförvaltningen vuxit till sin dubbla storlek. Alla folkbibliotek flyttades 2019 från stadsdelsorganisationen samt flertalet kulturhus, varav tre är befintliga och två projekteras.

Kulturförvaltningen expanderar också genom att befintliga institutioner byggs om och byggs ut som Sjöfartsmuseet Akvariet och Göteborgs konstmuseum. Hundraåriga byggnader moderniseras för att möta dagens och framtida krav på funktionalitet. Nya verksamheter byggs också, som ett helt nytt museimagasin och ett nytt kulturhus i Bergsjön. Vidare planeras det för ett kommande kulturhus på Backaplan och en flytt för Göteborgs Konsthall som behöver större och mer funktionella lokaler.

Förändringarna innebär bl.a. att förvaltningen bedriver publik verksamhet med egna institutioner i alla delar av staden. De stödfunktioner som förvaltningen har på en övergripande nivå måste omhänderta allt fler medarbetare, verksamheter, processer, fastigheter och frågor av olika slag.

Det är ett omfattande arbete att samordna verksamheter från tio olika stadsdelar för att åstadkomma gemensamma strukturer och förhållningssätt och sammantaget erbjuda en tillgänglig service både fysiskt och digitalt, nu och framåt. Processen att komma samman tar tid. Samtidigt efterfrågas kulturförvaltningens kompetenser och tjänster i fler av stadens gemensamma processer, program och planer, dels eftersom stadsomvandlingen sker i ett högt tempo, dels eftersom kulturens betydelse i samhällsutvecklingen uppmärksammas allt mer. Kulturförvaltningen behöver bygga en hållbar förvaltning, som i sin tur ska stödja ett hållbart kulturliv i staden. Kulturen i nästa steg, är betydelsefull för att bygga en hållbar stad.

En förutsättning för att lyckas med specifikt utvecklingsarbete är bl.a. att samverka med andra parter. Det handlar såväl om kunskapsöverföring mellan förvaltningar och bolag som t.ex. gemensamma verktyg för analys och planering, som metodutveckling där kopplingar mellan verksamheter ökar tillgängligheten till kultur och där kultur utgör en del av välfärden. Kulturen behöver tillåtas att växa i samma takt som staden växer. För det krävs gemensam långsiktig planering och samverkan.

Resultat av tidigare handlingsplaner samt utvärderingen av kulturprogrammet

Med stöd av de tidigare handlingsplanerna för 2016 - 2018 för kulturprogrammet har några väsentliga steg tagits för att implementera programmet. Alla uppdrag nämns inte här, men några exempel är att kulturnämnden nu har en riktlinje för arvodering av konstnärligt verkssamma i kulturnämndens verksamheter, i syfte att bidra till målet att skapa goda och hållbara villkor för konsten och konstnärerna. Vidare har Göteborgs Stads Plan för barn- och ungdokumentation²⁶ 2020 - 2023 antagits för att dels tydliggöra barn- och ungas rätt till kultur för, av och med barn och unga, dels för att åstadkomma en mer jämlik tillgång till kultur för barn och unga. För att bidra till det övergripande målet för kulturplanering att skapa en attraktiv livsmiljö, har fem kulturvärden i stadsutvecklingen testats i ett par projekt och slutligen fastställts för att utgöra grunden i s.k. kulturvärdesinventeringar som i sin tur bidrar med kunskapsunderlag i stadsutvecklingsprocesser.

En kortfattad sammanfattning av utvärderingen av kulturprogrammet bland andra förvaltningar och bolag är att kulturprogrammet är relativt okänt. Handlingsplanerna innebär inte något utpekat ansvar för andra förvaltningar och bolag att bidra till insatser och aktiviteter, förutom i fallet med barn- och ungdokumentation. För att nå resultat med handlingsplaner krävs samverkan med andra parter. I uppdraget med kulturens roll i stadsutvecklingen utgör ett utpekat ansvar till fler parter en förutsättning för att uppnå resultat. Kulturplaneringen ges därför ett större utrymme än tidigare i arbetet med den kommande planen för 2023 - 2026.

Sammanfattande omvärldsanalys

Många utmaningar men även möjligheter är gemensamma för kultursektorn, oavsett geografi eller politisk nivå. Stadens utmaningar delas med många andra, som ekonomiskt kända villkor för konst och kultur, ojämlig tillgång för medborgare till konst och kultur och hur konst och kultur riskerar att inte inkluderas i planeringen, i tider av snabb stadsomvandling. Omvärldsanalysen visar att urvalet av strategiska framtidsfrågor i kulturprogrammet är relevant och möter behov och utmaningar i vår tid.

För att bygga en långsiktigt hållbar stad är kulturen viktig. Det finns många möjligheter att ta tillvara de resurser och värden som konst, kultur och kulturarv utgör. Kulturen behöver vara tillgänglig, inkluderande men även fri, för att vara relevant för människor i alla åldrar och med många olika bakgrunder. Politik för en gestaltad livsmiljö och en ny museilag är exempel på att kulturen fått en starkare ställning i samhällsplaneringen. Utvecklingen av nya biblioteksstrategier visar också på kulturens betydelse för en demokratisk samhällsutveckling.

För att möta framtida utmaningar behövs gemensam kunskap, data och analys för att göra rätt prioriteringar. Metoder behöver utvecklas för att inkludera kulturvärden i samhälls- och stadsutvecklingen, som bidrar med lyhördhet för mänskliga behov av konst, kultur och kulturarv när staden växer och förändras.

Det finns behov av tvärsektorieellt arbete för att uppnå kulturpolitiska mål och öka tillgängligheten till konst och kultur som redan finns och som behöver finnas framöver. Nya sammanhang kan öka tillgängligheten och bidra med nya mötesplatser. Kulturens värden har också andra effekter, som sociala, ekonomiska och ekologiska, även om det primärt inte är huvudsyftet med kulturpolitiken. Samverkan med andra politikområden är därför motiverad, med varsamhet för hur styrning och uppföljning utformas för att inte inskränka på utrymmet för konstnärlig frihet, integritet och

²⁶ Göteborgs Stads Plan för barn- och ungdokumentation, Kommunfullmäktige 2020-04-16 §26.

yttrandefrihet. I stadens nya organisation finns möjligheter att utveckla strukturer och nya former för samarbeten, som denna plan konkretiserar inför de kommande åren.

Reflektioner inför en kommande revidering av kulturprogrammet

Göteborgs Stads kulturprogram antogs 2013 och är i grunden relevant och långsiktigt hållbart. Men en del formuleringar och begrepp är daterade och det finns luckor där kulturprogrammet kan bli tydligare för att vara relevant för större delar av kulturlivet, dess kopplingar till omvärlden och till alla människor som det ytterst berör. En bedömning är att arbetet med en revidering behöver påbörjas i god tid under den föreslagna planperioden. Ett reviderat kulturprogram bör vara antaget 2025 för att en ny plan ska finnas klar, när planperioden löper ut 2026. En sådan process behöver ges god tid och omfatta dialoger med kulturlivets många parter och intressenter.

Några exempel på behov av justeringar är att de tre perspektiven kan förtydligas och utvecklas i relation till människors behov och kan uttryckas klarare. Exempel på områden att utveckla är att betona människors rättigheter och möjligheter att ta del av konst och kultur under *hela* sina liv. Nuvarande kulturprogram framhåller sju olika slags rättigheter för barn och unga att ta del av konst och kultur för, av och med barn och unga, medan äldre inte definieras och berörs endast mycket kort. Kulturens roll och samspel med andra sektorer kan utvecklas mer i programmet för att bli mer inkluderande och mer utvecklat utifrån sin potential.

Det konstpolitiska perspektivet kan förtydligas och vidgas vad gäller professionell kulturverksamhet, för att t.ex. inkludera museernas skyddade ställning och tydligare uppdrag som gäller enligt den nya museilagen. Bibliotekens roll som demokratibärare kan förtydligas. Även kulturplaneringen kan uppdateras i relation till de senare årens utveckling inom politikområdet gestaltad livsmiljö, men även utifrån de fem kulturvärden²⁷ som behöver beaktas i stadsutvecklingsprocesserna för att kulturen ska bidra till en attraktiv livsmiljö. Förskjutningar mellan olika perspektiv kan behövas för att tydliggöra dess olika samband och förutsättningar för varandra.

Generellt kan kulturens ekologi återges mer utifrån kulturens olika slags värde, som återges i rapporten *Kulturens värde och sociala effekter*. Samband mellan olika slags aktörer kan klargöras för att förtydliga kulturlivets infrastruktur i ett större sammanhang. En generell uppdatering i relation till en omvärld som är förändrad sedan 2013, är väl motiverad.

Nuläge, mål, strategier och insatser

Nuläge

Några utmaningar identifierades som utgångspunkt i uppdraget att ta fram en ny plan för kulturprogrammet. Sedan uppdraget gavs har det skett förändringar i omvärlden som också påverkar nuläget:

- **Kulturprogrammet är okänt** och inte tillräckligt implementerat bland stadens förvaltningar och bolag.
- **Konst- och kulturlivet lever under pressade ekonomiska villkor.** Resurser för kultur saknas i en växande stad med en växande befolkning och dess kulturliv. Fler parter behöver samverka för att skapa bättre förutsättningar för konst- och kulturskapande. Konstnärlig integritet och yttrandefrihet utgör en stomme i den demokratiska samhällsutvecklingen som

²⁷ De fem kulturvärdena är kulturmiljö, kulturella mötesplatser, kreativa verksamheter, konst och identitet. De är fastställda av kulturförvaltningen 2020 som utgångspunkt för att utveckla arbetet med kulturplanering i stadsutvecklingen. En utförligare definition av dem ges på sidan 18.

behöver värnas. Restriktioner med anledning av covid – 19 har drabbat kulturlivet hårt och synliggjort långsiktiga brister i förutsättningarna. Behoven av stöd är stora inför en återstart.

- **Segregationen ökar i staden.** Det finns behov av starkare social sammanhållning. Göteborg har flera utsatta områden. Många människor upplever hinder för att delta i samhälls- och kulturliv. Kulturlivet är en resurs som med bättre nyttjande kan vara mer inkluderande och bidra mer till en hållbar samhälls-utveckling och en jämlik stad. Stadens nya organisation innebär att befolkningsansvaret har delats upp på tidigare fackförvaltningar och nya förvaltningar. Uppdraget att samverka med varandra betonas för nämnderna.
- **Göteborg befinner sig i ett stort stadsutvecklingsprång.** Kulturperspektivet i stadsbyggnadsprocessen behöver förtydligas. Det saknas data, verktyg och gemensamma metoder för att systematiskt arbeta med kulturplanering. Metoder för att beakta fem definierade kulturvärden behöver utvecklas och implementeras i stadsutvecklingen. En ny organisation för stadsutveckling kommer att införas inom kort.

Utmaningar har även identifierats under processen att arbeta fram planen, i dialog med andra förvaltningar och bolag. Fem workshops genomfördes i februari till april samt en intern workshop i maj -21. Medverkande i workshops framgår enligt lista sist i dokumentet under egen rubrik. En utgångspunkt har varit att identifiera gemensamma utmaningar och möjliga insatser som leder till ömsesidig nytta och måluppfyllelse för såväl kulturprogrammet som andra planer och program. Övergripande synpunkter som förmedlats är:

- Rösten för kulturfrågor upplevs idag som svag, den behöver samlas och stärkas.
- Otydliga kontaktvägar och bristande samordning mellan förvaltningar och bolag försvårar samarbeten där kultur kan ingå. Det finns en önskan och ett engagemang för att samarbeta mer med kulturförvaltningen och med varandra.
- Kunskap och fakta om kultur saknas men efterfrågas i stadens planerings- och beslutsunderlag. Verktyg behöver utvecklas vidare.
- Det saknas gemensamma definitioner av olika kulturbegrepp och kulturella värden liksom gemensamma målbilder och metoder för att integrera kulturplaneringen i stadsutvecklingen.

Omvärldsanalysen baserad på förändringar i omvärlden visar sammanfattningsvis på att:

- Anpassningar måste ske i relation till den snabba stadsutvecklingen som urbaniseringen innebär, till den tekniska utvecklingen som digitaliseringen innebär, till den demografiska utvecklingen där färre ska försörja fler och där den äldre delen av befolkningen ökar.
- Kulturens värden är betydelsefulla i en hållbar samhällsutveckling och behöver lyftas fram mer och ges en starkare ställning. Insatser för att nå mål inom konstpolitik, kulturpolitik och kulturplanering samspelar för att nå dit.
- En mer komplex omvärld innehåller många målkonflikter, vilket kräver prioriteringar. Sakliga kunskapsunderlag är viktiga för att kunna arbeta strategiskt och fatta långsiktigt kloka beslut.
- Samverkan, nätverkande och brobyggande är viktigt för att inte arbeta i parallella spår. Kompetens behöver tas tillvara över olika politikområden.

Mål, strategier och insatser

Det övergripande målet för planen är att kulturens roll i samhällsutvecklingen ska bli starkare. I illustrationen nedan visas hur planens insatser relaterar till kulturprogrammets perspektiv, mål och strategier. Insatser, aktiviteter, ansvariga per aktivitet och förslag till uppföljning och nyckeltal framgår i sin helhet i bilaga 1, Göteborgs Stads Plan för kulturprogrammet 2023 - 2026.

Illustration 1: Planens insatser i relation till kulturprogrammets perspektiv, övergripande mål och strategier.

Göteborgs Stads kulturprogram			
Perspektiv	Övergripande mål	Strategier	Insatser i plan 2023 - 2026
Konstpolitik	Att skapa goda och hållbara villkor för konsten och konstnärerna.	Utöka lokalt samarbete. Stärka finansieringen.	1 Samordna och synliggöra stadens stödformer.
			2 Stärka konst- och kulturlivets roll i stadens besöksnäring.
Kulturpolitik	Främja delaktighet, interkulturell dialog och människors lust att vara delaktiga i och utöva kultur.	Utveckla och förnya mötesplatser för kultur.	3 Stärka samverkan för kompetens- och metodutveckling.
			4 Utveckla metoder för statistik och analys.
Kulturplanering	Skapa en attraktiv livsmiljö.	Utöka samverkan med andra politikområden. Gör kulturplanering till en del av planprocessen så att kulturen är integrerad i stadsutvecklingen.	5 Utveckla och tillämpa metoder för hantering av kulturdata i stadsplanering.
			6 Implementera kulturplanering i stadsutvecklingsprocesser.
			7 Stärka kulturens roll i befintlig miljö.

Definition av fem kulturvärden i stadsutvecklingen

I planen refereras till fem kulturvärden i stadsutvecklingen som kulturförvaltningen fastställt 2020. En kortare definition per kulturvärde anges som referens i fotnot i planen. Nedan följer en mer detaljerad definition per kulturvärde.

Kulturmiljö

Kulturmiljö är en miljö som, i olika hög grad och under olika tider, har präglats av mänskliga verksamheter och aktiviteter. Bra kulturmiljöunderlag förmedlar kunskaper om kulturhistoriska värden som ger en förståelse för människors livsvillkor genom tiden. Flera av stadens särskilt värdefulla kulturmiljöer har ett juridiskt skydd, men det finns även miljöer av värde utan skydd som måste beaktas när staden förändras. En mångfald av kulturmiljöer ger staden dess unika karaktärsdrag och attraktivitet som behöver såväl värnas, som användas och utvecklas.

Kulturella mötesplatser

Detta värde avser att identifiera både permanenta strukturer och resurser för mötesplatser, som bibliotek, museer, kulturhus och andra institutioner, men också mer tillfälliga strukturer, som möjliggör spontana kulturyttringar såsom festivaler, evenemang och utställningar. Båda delarna skapar förutsättningar för människors möjlighet att utöva, uppleva, delta i eller ta till sig kultur. Bra förutsättningar för möten är också en förutsättning för trivsel och delaktighet i det lokala stadslivet. I förlängningen bidrar de kvalitativa mötesplatserna därför till bättre förutsättningar för hälsa och tillit

Kreativa verksamheter

Detta värde lägger fokus på förutsättningar och resurser för kreativa näringar, självorganiserade verksamheter, enskilda konstnärer, kulturföreningar och aktörer av olika slag inom kulturfältet. Den typen av verksamheter har ofta behov av lämpliga och lättillgängliga lokaler till rimliga priser för att kunna etablera sig och utvecklas, och nätverk med andra kulturutövare är viktigt. Göteborgs Stad behöver bättre kunna tydliggöra hur konstnärlig produktion och kreativa verksamheter fortsatt kan få plats i den förtätade staden och stärka infrastrukturen för de kulturella och kreativa näringarna.

Konst

Detta värde har fokus på konstgestaltning av offentliga miljöer både inomhus och utomhus. Nuförtiden ses konstgestaltning inte bara som utformning av ett fysiskt konstverk, utan som en process där platsen, invånarna och de sociala relationerna integreras. Offentlig konst idag innefattar även tillfälliga uttryck som performance, installationer och olika former av experiment. Konstnärlig kompetens har ett stort värde inte bara i utförandefasen, utan också i planeringsfaserna. Göteborgs Stad arbetar enligt enprocentregeln med syfte att skapa ett stabilt ekonomiskt utrymme för konsten i planeringen och byggandet av offentliga miljöer

Identitet

Ett områdes identitet, det som särskiljer det från andra områden och som gör det igenkännbart, byggs upp och förändras över tid. Samma fysiska miljö kan i olika skeden tolkas på väldigt olika sätt. Platser i närmiljön, lokala nätverk, kollektiva minnen eller sammansättningen av verksamheter kan ha lika stor betydelse för identiteten som den byggda miljöns karaktär. Identitet som kulturvärde fångas dels genom dialoger med de som bor och verkar på platsen, dels genom undersökningar och beskrivningar av ett område eller en stadsdels uttryck.

Medverkande i processen

- Medverkande i direktorsgrupp:
 - Anna Rosengren, Kulturförvaltningen
 - Henrik Kant, Stadsbyggnadskontoret
 - Linda Nygren, Park- och naturförvaltningen
 - Michael Ivarsson, Socialförvaltningen Centrum
 - Patrik Andersson, Business Region Göteborg
 - Peter Grönberg, Göteborg & Co
 - Terje Johansson, Framtiden
- Medverkande funktioner i workshops, möten och referensgrupp:

Förvaltning/bolag	Funktion
Park och naturförvaltningen	Stadsträdgårdsmästare
Fastighetskontoret	Utvecklingsledare
Fastighetskontoret	Fastighetsutvecklare
Stadsbyggnadskontoret	Stadsarkitekt
Stadsbyggnadskontoret	Översiktsplanerare
Stadsbyggnadskontoret	Antikvarie
Trafikkontoret	Projektledare
Trafikkontoret	Delprojektledare
IOFF	Enhetschef

IOFF	Utvecklingsledare
Socialförvaltningen Centrum	Utvecklingsledare
Socialförvaltningen Sydväst	Verksamhetsutvecklare
Socialförvaltningen Nordost	Samordnare
Socialförvaltningen Hisingen	Enhetschef
Socialförvaltningen Hisingen	Ungdomskonsulent
Förvalt. Funktionsstöd	Utvecklingsledare
Äldre, vård och omsorg	Planeringsledare
Äldre, vård och omsorg	Processledare
Higab	Marknadschef
Framtiden/Familjebostäder	Kommunikationschef
GöteborgsLokaler	Affärsutvecklingschef
GöteborgsLokaler	Centrumutvecklare
BRG	Verksamhetsstrateg
BRG	Gruppchef
Göteborg & Co	Strateg konst/kultur
Göteborg & Co	Konstnärlig ledare
Göteborg & Co	Key Account kulturevenemang
Göteborgs Stadsteater	VD
Backa Teater	Administrativ chef
Göteborgs Stadsteater	Dramaturg
Göteborgs Stadsteater	Producent
Kulturförvaltningen, Göteborgs museer och konsthall	
Göteborgs museer och konsthall	Planeringsledare
Röhsska museet	Enhetschef
Göteborgs Stadsmuseum	Enhetschef
Göteborgs Stadsmuseum	Antikvarie
Göteborgs Stadsmuseum/Sjöfartsmuseet Akvariet	Enhetschef
Göteborgs konstmuseum	Enhetschef
Göteborg Konsthall	Enhetschef
Kulturförvaltningen, Göteborgs bibliotek och kulturhus	
Göteborgs bibliotek och kulturhus	Planeringsledare
VOFF/Speldags	Producent
Bergsjöns kulturhus	Projektledare
Kåken Världslitteraturhuset	Enhetschef
Ung kultur/Frilagret	Enhetschef
Biblioteken Biskopsgården - Torslanda	Enhetschef
Kulturförvaltningen, Kultur och samhällsutveckling	
Kultur och samhällsutveckling	Utvecklingsledare
Kultur och samhällsutveckling	Avdelningschef
Kulturstrategiska enheten	Enhetschef
kulturstrategiska enheten	Utvecklingsledare
Kulturstöd	Utredare
Kulturstöd	Enhetschef
Göteborg Konst	Intendent
Göteborg Konst	Projektsamordnare